

Rätten till muntlig förhandling i mål om sanktionsavgifter

Av kammarrättslagmannen Jan Sundin, Kammarrätten i Sundsvall.

Från och med den 1 januari 1988 gäller en ny bestämmelse om muntlig förhandling i fråga om sanktionsavgifter.

Regeln återfinns — såvitt angår inkomst- och förmögenhetstaxering — i 116 p § taxeringslagen och är av följande lydelse: ”Vid handläggningen i kammarrätt och länsrätt av mål om särskild avgift skall muntlig förhandling hållas, om den skattskyldige begär det. Muntlig förhandling behövs dock inte, om det inte finns anledning anta att avgift kommer att utgå”.

En regel av samma innebörd har införts i lagen om mervärdeskatt (64 h §) lagen om punktskatter och prisregleringsavgifter (8 §), lagen om socialavgifter (47 §) samt i tullagen (90 §).

De nya reglerna infördes i enlighet med ett förslag i en proposition 1987/88:55. Propositionen gällde vissa ändringar i bestämmelserna om förseningsavgifter på beskattningsområdet. Frågan om dessa ändringar hade aktualiserats av bland annat riksskatteverket. Verket hade föreslagit att reglerna om förseningsavgift förenklades och att de dessutom fick en utformning som på ett bättre sätt svarade mot syftet att ge eftertryck åt vikten av att deklaration lämnas. Även från tullverket hade förts fram liknande förslag när det gällde förseningsavgifter på tullområdet.

Framställningarna från de båda myndigheterna blev föremål för remissbehandling.

I propositionen togs upp en annan fråga, nämligen om muntlig förhandling i mål om skattetillägg samt vissa andra sanktionsavgifter. Efter att ha redogjort för reglerna i förvaltningsprocesslagen om muntlig förhandling sade departementschefen i huvudsak följande. Bestämmelserna i FPL har sålunda fått en utformning som markerar att domstolen skall ta stor hänsyn till den enskildes önskemål i frågan om muntlig förhandling skall äga rum. Den en-

skilde har dock inte fått det avgörande inflytandet. Vid tillkomsten av lagrummet framfördes att ett särskilt skäl mot att anordna muntlig förhandling kunde vara målets bagatellartade karaktär eller att kostnaderna för förhandlingen var stora i förhållande till tvisteföremålets värde (prop 1971:30 s 537). Domstolen skall således ta stor hänsyn till den enskildes önskemål i frågan om muntlighet. Emellertid fanns det anledning att ta ett ytterligare steg och låta den enskildes önskemål bli utslagsgivande i vissa mål, framför allt i mål om skattetillägg. Departementschefen tänkte då i första hand på att domstolen i sådana mål ofta måste beakta reglerna om eftergift och därför ta hänsyn till vad som har framkommit om den enskildes personliga förhållanden, exempelvis sjukdom eller bristande erfarenhet av den aktuella lagstiftningen. En muntlig förhandling borde inte sällan medföra att eftergiftsgrunderna blev belysta på ett bättre sätt samtidigt som den enskilde skulle kunna finna det stötdande om han eller hon inte muntligen fick föra fram sina synpunkter rörande mera personliga omständigheter i en fråga som ju rör en sanktionsavgift. Departementschefen ansåg därför att en enskild som begär muntlig förhandling bör försäkras att en sådan kommer till stånd. Även mål om avgifts- och tulltillägg och om förseningsavgift borde omfattas.

Departementschefen föreslog dessutom en regel av innehåll att muntlig förhandling inte behöver hållas om det inte finns anledning att anta att tillägg eller avgift kommer att utgå.

Skatteutskottet (Sk U 1987/88:12) underströk att ett behov av kompletterande regler finns i fråga om mål om särskild avgift. Utskottet lade emellertid till en i sammanhanget betydelsefull mening:

”Om muntlig förhandling hålls med stöd av de nya reglerna och domstolen samtidigt har att pröva en angränsande fråga, exempelvis angående taxeringen, bör domstolen således — såvida inte muntlig förhandling är påkallad också i den delen enligt 9 § förvaltningsprocesslagen (1971:291) — begränsa förhandlingen till frågan om den särskilda avgiften.”

De nya reglerna skall tillämpas på mål som inte var avgjorda vid ikraftträdandet den 1 januari 1988.

Flera reflektioner kan göras när man studerar de nya reglerna.

Bestämmelserna om sanktionsavgifter har tillämpats sedan 1971. Under de år då reglerna tillämpats har det inte vid något tillfälle förts på tal att den skattskyldige skulle få ovillkorlig rätt att begära muntlig förhandling hos förvaltningsdomstol och inte heller vid den lokala skattemyndighet som fattade beslut om sanktionen. Varför kom statsmakarna helt plötsligt på tanken att man måste tillskapa en sådan rättighet? Därom sägs ingenting i propositionen eller i skatteutskottets betänkande. Inte heller tycks förslag om de nya reglerna ha framförts från något håll.

Man kan dock på goda grunder gissa att orsaken till den oväntade lagänd-

ringen är fallet Max von Sydow. Det är ett fall som i svensk press omtalats mycket knapphändigt.

Max von Sydow, en välbekant svensk skådespelare, blev år 1975 eftertaxerad för några tidigare taxeringsår med avsevärda belopp. Det gällde pengar som två filmbolag inbetalt till skådespelarens managerbolag, och frågan var om von Sydow personligen var skattskyldig för beloppen. von Sydow blev eftertaxerad av länsrätten, som också påförde honom skattetillägg. von Sydow klagade hos kammarrätten i Stockholm och begärde muntlig förhandling. Kammarrätten avslog yrkandet om muntlig förhandling och lämnade besvären över eftertaxeringarna och skattetillägget utan bifall. von Sydow gick vidare till regeringsrätten som beslöt att inte meddela prövningstillstånd.

von Sydow vände sig då till Europadomstolen i Strasbourg. Inför domstolens första instans, en kommission, valde parterna, von Sydow och svenska staten, att ingå förlikning — ett i skatteprocess synnerligen sällsamt förfarande. Fallet skulle eljest ha tagits upp av Europadomstolen, eftersom kommissionen ansåg att svenska staten handlat fel när den vägrade von Sydow muntlig förhandling. Svenska staten betalade ett skadestånd och ersatte även von Sydow hans rättegångskostnader i Strasbourg.

Här är inte platsen att närmare diskutera vad som gäller enligt konventionen om Europadomstolen och vilka rättigheter en person har enligt denna när det gäller muntlig förhandling. Man kan kanske gissa att kommissionen menat att skattetillägg är att jämställa med böter och att ingen skall dömas till en sådan påföljd utan att han fått tillfälle att försvara sig vid en rättegång där han kan vara närvarande. Hur det i verkligheten förhåller sig med detta kan man inte få besked om utan att man närmare studerar handlingarna i målet. De knapphändiga upplysningar som i svensk press lämnats om fallet är inte tillräckliga för att man skall kunna bilda sig en säker uppfattning. Däremot lär fallet von Sydow ha väckt stor uppmärksamhet i utländsk press.

Under alla förhållanden har vi nu en regel som innebär att en skattskyldig i förvaltningsdomstol har ovillkorlig rätt att begära muntlig förhandling i mål om sanktionsavgift.

I fallet von Sydow var det fråga om eftertaxering och skattetillägg, som påfördes av dåvarande länsrätten som första instans. Målet fördes sedan vidare till två högre förvaltningsdomstolar.

I flertalet fall fastställs sanktionsavgifter av lokal skattemyndighet, en förvaltningsmyndighet. Förfarandet hos denna myndighet är skriftligt och ger inte möjlighet till muntlig förhandling. Konsekvensen borde kräva att sanktionsavgift döms ut under domstolsliknande former med möjlighet för den enskilde att muntligen försvara sig. Först om den enskilde klagat till förvaltningsdomstol får han möjlighet att muntligen försvara sin sak. Varför får den enskilde inte möjlighet att redan i första instans belysa till exempel olika eftergiftsgrunder? Kanske måste han först finna sig i att betala in ett stort skattetil-

lägg och vänta i årtal på att få muntlig förhandling i länsrätten. Det är ett egendomligt förhållande.

Det finns också några andra egendomligheter som man kan peka på.

I flertalet mål om skattetillägg kan två huvudfrågor föreligga. För det första kan det vara fråga huruvida den skattskyldige har lämnat en oriktig uppgift eller ej. För det andra kan fråga vara om eftergift av skattetillägg. I mål om eftertaxering där skattetillägg samtidigt förekommer blir det både i eftertaxeringsmålet och skattetilläggsålet fråga om oriktig uppgift lämnats. Att — som skatteutskottet menar — i dessa mål begränsa förhandlingen till frågan om skattetillägget låter sig inte göras. Därav följer att en skattskyldig i många mål om eftertaxering får en ovillkorlig rätt till muntlig förhandling, nämligen så snart eftertaxeringsmålet är förknippat med ett mål om skattetillägg.

När det gäller ”vanliga” taxeringsmål, således andra mål än om eftertaxering, ställs frågan om oriktig uppgift lämnats inte under debatt i taxeringsmålet. Är ett sådant mål förknippat med ett mål om skattetillägg är det ofta svårt att i skattetilläggsålet avgöra om oriktig uppgift lämnats utan att i sak gå in på taxeringsfrågan.

Följden härav blir således att det är svårt att klyva ett mål i en taxeringsdel och en skattetilläggsdel och begränsa den muntliga förhandlingen till sistnämnda del. Över huvud taget är det som tidigare sagts i praktiken omöjligt i många mål att följa skatteutskottets förslag om att man kan begränsa den muntliga förhandlingen till skattetillägget. Inte ens i sådana fall där den enskilde endast åberopar eftergiftsgrund är det säkert att det går att begränsa förhandlingen.

När det gäller lagen om särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU) och lagen om vård av missbrukare (LVM) finns i båda lagarna föreskrifter om att muntlig förhandling skall hållas om någon part begär det. Parterna skall upplysas om sin rätt att begära muntlig förhandling. I fråga om sanktionsavgifterna är rätten att begära muntlig förhandling begränsad till den enskilde. Det saknas också regler om att den enskilde skall upplysas om sin rätt att begära muntlig förhandling. Man kan fråga sig om man inte — när det gäller sanktionsavgifterna — borde ge båda parter möjlighet att kräva muntlig förhandling. Sedan uppstår frågan om en förvaltningsdomstol som handlägger ett mål om skattetillägg bör upplysa den enskilde om rätten till muntlig förhandling. Utan tvivel är detta en god serviceåtgärd. Det föreligger dock inte skyldighet för domstolen att lämna en sådan upplysning. I många fall kan man inte förutsätta att den enskilde känner till att han har denna möjlighet.

När det gäller förseningsavgifter kan man fråga sig om det i den stora mängden av mål föreligger behov av muntlig förhandling. Under alla förhållanden ter det sig egenartat att en enskild skattskyldig, hemmahörande i till exempel Norrbotten, och som klagat över en förseningsavgift på några hund-

ra kronor, kan tvinga fram muntlig förhandling både i länsrätten i Norrbotten och kammarrätten i Sundsvall. Kommer frågan om förseningsavgift under kammarrättens prövning, tvingas domstolen att resa till Norrbotten för att hålla muntlig förhandling. Kostnaderna för förhandlingen kan uppgå till flera tusen kronor.

**DEN HÄR TIDNINGEN
ÄR TS-KONTROLLERAD**

Annonsera i
TS-kontrollerade tidningar så du vet
vad du får för pengarna.

Tidningsstatistik AB Tel. 08-820230